

KIS-398 – Gl. dicter, dictée.

(GE – 17 06 91)

Biskoazh n'eur deuet a-benn da reiñ d'an termenou-mañ ur c'hevatal Br. eeun ha bastus :

L'Arm- "DICTEE Er-péh enn-déss scrihuéd er scolarion durantt ma leinné ar é ouar ou mésstre dehai." "DICTER Leinnein ar é ouar de ré a scrihuë."

GREg. "DICTEE, *leçon écrite*, divis." "DICTER, divisa. – *Celui qui dicte*, diviser."

GON.FB. "DICTER. *prononcer mot à mot ce qu'on veut qu'un autre écrive*. Lavarout gér-e-gér ar péz a ve skrivet gan#t eunn all. – Addiski H.V."

TDE.FB.1869. "DICTER. Lavaret ger e ger ar pezh a zo da veza skrivet."

VALL. "DICTEE pennad-skrid, skrid, skrivadenn, skrivadur diwar selaou ; *écrit sous sa* – skrivet diwar e lavar." "DICTER dezrevell (da skriva)."

DFBH.1970. "DICTEE skrivadenn." "DICTER dezrevell."

Dezrann ster **dicter** a zegouezh gant :

1) Ur c'heñver *kentodiñ – eilodiñ* (sl. *Emsav* 31, 27 ; 91, 245), un emell kentañ o vezañ dedaoliñ ur c'hemennad, an eil emell o vezañ e gas da benn.

2) Savlec'hiet emañ ar c'heñver e domani an *eul* (sl. La-08, *passim*) : talvout a ra ar c'hemennad pe evel *kanteul* (sonioù, gerioù, h.a. dedaolet dre ar vouezh gant ar c'hentoder ha treuztaolet dre skrivañ, tresañ, fiñval, h.a. gant an eiloder) pe evel *arganteul* (kemennoù da erounit dre skrivañ, tresañ, fiñval, h.a.)

3) Un *treuzwereañ* : dedaolet e vez ar c'hemennad e *gwere* ar gomz ha kaset da benn e *gwere* ar skrivañ, an tresañ, ar fiñval, h.a.

Ur ster kemplezh zo enta gant an termen ha n'eo ket souezh e chomas bourt warnañ hon yezherion ha yezhourion.

Kentañ lankad al labour yezhouriezh a zo dirazomp eo digej ar re perzhekañ eus ar steradoù lakaet a-wel gant an dezrann. Anadiñ a ra an daou-mañ evel ar re bennañ : "dedaoliñ a c'henou", "gourlakaat" (ar c'hentoder o *c'hourlakaat* ouzh an eiloder dedaoliñ dre skrid, h.a. ar c'hemennad en deus *dedaolet a c'henou*).

Eil lankad an dec'heriañ eo luniañ un termen :

- a) o poentañ etrezek an atel ster digejet,
- b) o vezañ diforc'hell a-fet ster ha furm,
- c) o vezañ kennevin d'ar brezhoneg a-fet neuz.

Klaskomp e-touez loazioù ar yezh ar re nesañ d'ar sterad "dedaoliñ a-c'henou". Kavout a reomp : **lavarout, komz, geriañ, areg-, areizh-, heb-, mez-, kevraou-**. Merkomp e tegouezh da unan eus ar furmoù-se kennotañ, en arverioù 'zo, ur sterad amezek da "gourlakaat" : **geriañ** ; kv. Kb. **gair** "4. gorchymyn ; *dictum : an order or command*" (GPC, 1372) ; **geirio** "[...] arddywedyd ; *to dictate*." Bevez eo hevelep bezañs e steriegezh un elfenn eus an daou sterad a glasker deouezañ.

Hogen ne c'haller ket degemer **geriañ** krenn pa ve forc'hellek, pa'z eo e ster kentañ e Br. (evel e Kb.) "teurel gerioù, komz" (sl. KIS-378, pp.). Mont a ranker enta dre un tun war-benn lemel e forc'hellegezh, an tun boasañ e seurt degouezh o vezañ ouzhpennañ ur rakger, hag ur rakger dibabet e doare da bouezañ war unan eus ar steradoù da zec'heriañ. Evit nerzhañ ar c'hemeradur "gourlakaat", e c'haller soñjal en ur rakger kreñvaat : **ar-, dar-, gour-**, h.a. (merkomp en deus ar c'hembraeg dibabet **ar-** en degouezh-mañ end-eeun : **arddywedyd** "adrodd i arall i ysgrifennu : *to dictate*.", diwar **dywedyd** "lafaru, siarad, amlygu : *to say, speak, utter*" ; ha **dar-** en un degouezh all : **darllenawd** "arddyweddiad : *dictation*"). Ur skoilh sonel a gavomp avat a-dreuz d'hon hent mar klaskomp danveziñ ar rakgerioù-se : gant Br. **arc'heriañ, darc'heriañ** e steuz betek re lun sonel an elfenn **-ger-** (kenkoulz all en o dec'havaeler evel deveradoù diwar **arc'h-** pe **darc'h-**) ; gant **gourgeriañ**, ez eer dreist pal : e teu re a lañs gant keal ar "gourlakaat" (kv. Br. **gourgalv** "sommation", GEAK, 221) ha, hep kuitaat ar sterva, e kouezhfed kentoc'h gant ur c'hevatal da Gl. **dictat-** pe Al. **Diktat** en e generadur politikel.

Kinnig a ran ober gant ur rakger all a vez gantañ, e troioù 'zo, ur ster kreñvaat : **dis-**. Daou zurehadur ster zo dezhañ ken e Br., ken e Kb. E Kb. : "dis- [*< Clt *d''#-s*] *rhgdd.* cryfhaol mewn rhai geiriau, e.e. *disboeri, disbwyll, distaw*, a *rhgdd.* neg. weithiau, e.e. *disgloff*." E Br., ster kreñvaat : **disgwalc'hiñ, distav** ; ster pellaat, kontroliañ, hepkoriñ (a arver paotoc'h) : **dishualañ, dishêriañ, disglaviñ**.

An termen **disgeriañ** o tisoc'h eus hon imbourc'h, evitañ da dremen hebiou d'ar skoilhoù sonel ha sterel, a c'houlenn hep mar ul lankad mat divellekaat, eleze ul *lamm* bras e-barzh dierouez ar yezherion evit dezerc'hañ ar ster a ginnigan debarzh dezhañ – ul *lamm* avat nad eo ket hiroc'h eget ma'z eo ledan el lec'h-se ar *foz* etre hon yezh hag hon lavar (war se, sl. KIS-292, La-08, pp. 177-178 ; KIS-335, id., pp. 318 hh.)

Mar deu a-benn d'ober e doull, hor bo enta : Br. **disgeriañ** "dicter", **disgeriad**, **disgeriadenn** "dictée", hep menegiñ deveradoù all hep kevatal eeun e Gl. : **disgerier**, **disgeriadour**, h.a.